

Likheter og ulikheter mellom fritidsdykkere og yrkesdykkere

Data til denne sammenligningen er hentet fra « Dykkerstudien 2011».

Vi sendte spørreskjema til 6138 dykkere som alle var registrert i Arbeidstilsynets register for innenskjærs yrkesdykkere. 284 ble ekskludert fra studien fordi vi fikk spørreskjemaet i retur fra Posten to ganger eller fordi adressaten ga beskjed om at de ikke hadde vært yrkesdykkere. 2848 (48,7 %) av de resterende 5854 spørreskjemaene ble besvart, 185 av kvinner.

Vi definerte fritidsdykkere som alle dykkere som hadde svart «nei» på spørsmålet «Er / var du yrkesdykker?». Hvis de i imidlertid også hadde svart ja på at de i dag jobbet som dykker, ble de kategorisert som yrkesdykker. Fritidsdykkere innbefattet 652 dykkere (22,9 %). Disse sammenlignet vi med gruppen som svarte «ja» på spørsmålet «Er / var du yrkesdykker?» og de som jobbet som dykker i dag (2195).

Bakgrunnsinformasjon

Sytti av fritidsdykkerne (10,7 %) var kvinner, mens 115 (5,2 %) av yrkesdykkerne.

Gjennomsnittsalderen for fritidsdykkerne [44,3 år (SD 9,8)] var signifikant lavere enn for yrkesdykkerne [45,7 (SD 11,8)]. I gruppene var henholdsvis 81 % og 82,5 % gift eller samboende.

Dykkerne skulle rapportere høyeste fullførte utdanning (tabell 1). Blant de som besvarte dette spørsmålet, hadde fritidsdykkerne gjennomgående noe høyere allmennutdanning enn yrkesdykkerne.

Tabell 1. Hva er din høyeste fullførte utdanning? Yrkesdykkere og fritidsdykkere.

	Yrkesfag-		Allmennfag –			
	Grunnskole	videregående	videregående	Høyskole	Universitet	Totalt
Yrkesdykkere	98 (4,7 %)	694 (33,3 %)	310 (14,9 %)	625 (30,0 %)	358 (17,2 %)	2085 (100 %)
Fritidsdykkere	18 (3,0 %)	141 (23,3 %)	66 (10,9 %)	210 (34,7 %)	170 (28,1 %)	605 (100 %)

Totalt antall dykk var lavere blant fritidsdykkerne [617 (SD823)] enn blant yrkesdykkerne [1189 (1708)], statistisk forskjellig (testet etter log-transformering pga. skjeve fordelinger).

Totalt antall år med dykking var lavere for fritidsdykkere [(16,8, SD 8,8)] enn for yrkesdykkere [18,2 (SD 10,6)] ved ujustert analyse, men det var ikke lenger forskjellig etter at vi hadde justert for alder.

Første januar 2013 ble Arbeidstilsynets dykkersertifikat erstattet med dykkerbevis (klasse A og B). Før 1980 var begrensede krav til formell kompetanse.

I «Dykkerstudien 2011» har vi opplysninger om dykkersertifikat: Sertifikat I krevde praktisk og teoretisk kvalifikasjoner til å foreta undervannsarbeid ned til 50 meters dybde. Sertifikat II krevde de samme kvalifikasjoner som klasse I, men også praktisk og teoretisk kvalifikasjoner til å foreta metning- og klokkekydding. Sertifikat III krevde de samme kvalifikasjoner som klasse I, men i tillegg praktisk og teoretisk kvalifikasjoner i undervannsarbeid. Sertifikat R var begrenset til redningsdykking til 30 meter og sertifikat S var begrenset til vitenskapelig dykking til 30 meter. Dykkernes høyeste dykkersertifikat er vist i tabell 3. I begge gruppene var sertifikat I vanligst.

Høyeste dykkersertifikat ble rapportert (tabell 2). Blant fritidsdykkerne har de fleste S-sertifikat, mens sertifikat I var vanligst blant yrkesdykkerne.

Tabell 2. Høyeste dykkersertifikat. Yrkesdykkere og som fritidsdykkere.

	Sertifikat					Total
	II	III	I	R	S	
Yrkesdykkere	63 (2,9 %)	295 (13,4 %)	935 (42,6 %)	198 (9,0 %)	704 (32,1 %)	2195 (100 %)
Fritidsdykkere	22 (3,4 %)	14 (2,1 %)	202 (31,0 %)	18 (2,8 %)	396 (60,7 %)	652 (100 %)

Dykkerne ble spurt om hva slags dykkerutdanning de hadde. Flere alternativer kunne besvares: Fritidsdykkekurs, dykkerkurs i marinen, yrkesdykkerskole, klokke dykker-utdanning og ingen formell dykkeutdanning. Vi beregnet høyeste utdanning ut fra denne gradering: Ikke oppgitt/ingen formell utdanning < fritidsdykkekurs < dykkerkurs i marinen < yrkesdykkerskole < klokke dykkeutdanning. Som forventet hadde fritidsdykkere hadde oftest fritidsdykkekurs (tabell 3), mens yrkesdykkere både hadde fritidsdykkekurs og yrkesdykkerskole.

Tabell 3. Høyeste dykkerutdanning. Yrkesdykkere og som fritidsdykkere.

	Ikke oppgitt	Høyeste dykkerutdanning			Klokke dykkerutdanning	Total
		Fritidsdykkekurs	Marinen	Yrkes dykkerskole		
Yrkesdykker	57 (2,6 %)	827 (38,4 %)	255 (11,8 %)	817 (38,0 %)	196 (9,1 %)	2152(100 %)
Fritidsdykker	29 (4,2 %)	528 (76,0 %)	71 (10,2 %)	61 (8,8 %)	6 (0,9 %)	695 (100 %)

Nåværende arbeidssituasjon

Den nåværende arbeidssituasjonen ble kartlagt ved hjelp av flere spørsmål, slik at prosentene ikke skal summeres til hundre.

Signifikant færre, [5 (1 %)], fritidsdykkere enn yrkesdykkere [110 (7,2 %)], jobbet «fortsett i dykkefirma, men ikke som dykker». Det var også færre fritidsdykkere med uføretrygd [10

(2,2 %) versus 112 (7,5 %)] og med alderspensjon [19 (4,1 %) og 130 (8,6 %)]. Signifikant flere (aldersjustert) fritidsdykkere jobbet utenfor dykkerbransjen, henholdsvis [542(88,3 %)] og [1330 (74,6 %)]. Det var ingen forskjeller mellom gruppene når det gjaldt sykemelding [18 (3,9 %) og 80 (5,5 %)], og om de var studenter/skoleelever [3,7 % og 5,8 %].

Nåværende dykkemetode - jobb eller fritid

Tabell 4 viser dykkemetode nå. Som forventet er det forskjeller mellom gruppene med mer bruk av computer blant fritidsdykkere.

Tabell 4. Nåværende dykkesituasjon i jobb? Yrkesdykkere og fritidsdykkere.

		Alltid	Av og til	Aldri	Totalt
Har computer med på dykket	Yrkesdykker	862 (58,5 %)	283 (19,2 %)	329 (22,3 %)	1474(100 %)
	Fritidsdykker	305 (74,6 %)	38 (9,3 %)	66 (16,1 %)	409 (100 %)
Dykker fra computerens beregn	Yrkesdykker	456 (31,5 %)	392 (27,1 %)	601(41,5 %)	1449 (100 %)
	Fritidsdykker	218 (54,5 %)	91 (22,8 %)	91 (22,8 %)	400 (100 %)
Følger godkjente dykketabeller	Yrkesdykker	1154 (77,8 %)	269 (18,1 %)	61 (4,1 %)	1484 (100 %)
	Fritidsdykker	259 (63,6 %)	107 (26,3 %)	41 (10,1 %)	407 (100 %)
Har stand-by-dykker	Yrkesdykker	543 (36,9 %)	634 (43,8 %)	293 (19,9 %)	1470 (100 %)
	Fritidsdykker	39 (9,7 %)	188 (57,6 %)	175 (43,5 %)	402 (100 %)
Bruker med-dykker	Yrkesdykker	624 (42,4 %)	741 (50,3 %)	108 (7,3 %)	1473 (100 %)
	Fritidsdykker	329 (80,2 %)	75 (18,3 %)	6 (1,5 %)	410 (100 %)
Bruker overflatedekompresjon	Yrkesdykker	33 (2,3 %)	282 (19,4 %)	1137 (78,3 %)	1452 (100 %)
	Fritidsdykker	13 (3,3 %)	23 (5,8 %)	360 (90,9 %)	396 (100 %)
Elektronisk monitorering overfl	Yrkesdykker	112 (7,8 %)	302 (21,0 %)	1026 (71,3 %)	1440 (100 %)
	Fritidsdykker	5 (1,3 %)	18 (4,5 %)	376 (94,2 %)	399 (100 %)

Hendelser og uønskete episoder under dykking.

Fritidsdykkere rapporterte sjeldnere bevissthetstap [fem (0,8 %)] enn yrkesdykkere [142 (6,6 %)], signifikant mindre etter justering for alder. Det samme gjaldt for rapportert trykkfallsyke [44(7,4 %) vs 425 (19,7 %)].

Farlige eller skremmende hendelser ble definert som: Kutt i pustegass, truffet/nesten truffet av fallende gjenstand, avdrift, sittende/hengende fast/annet. Trehundrede og tjue fire (49,7 %) fritidsdykkere og 1639 (74,7 %) yrkesdykkere, rapportert «minst en skremmende hendelse under dykking».

Psykisk belastende hendelse ble definert som: Søkt etter druknete personer, søk etter barn, tap av kollega eller venn, opplevd nestenulykke hos kollega, annet. Henholdsvis 284 (43,6 %) fritidsdykkere og 1570 (71,6 %) yrkesdykkere rapporterte «minst en psykisk belastende hendelse i forbindelse med dykking».

Dykkingens effekt på helse

Dykkerne ble spurt om de tror dykkingen hadde påvirket helsen, og i så fall hvordan. Tjue (3,4 %) fritidsdykkere mente dykking hadde hatt en negativ effekt på helsen. Dette var etter aldersjustering sjeldnere enn blant yrkesdykkere [451 (21,0 %)].

Livskvalitet og tretthet

Flere typer skjema er konstruert for å vurdere livskvalitet og tretthet hos folk. De fleste slike skjemaer er utarbeidet i utlandet, men oversatt til norsk og senere validert. For noen slike finnes det også referansemateriell fra den norske normalbefolkning, ut fra kjønn og alder. Dagens livskvalitet målte vi ved hjelp av spørsmål fra spørreskjemaet SF12 (høye skårer gir er best livskvalitet).

Etter aldersjustering var livskvaliteten signifikant bedre hos fritidsdykkerne for alle skårene: samleskåren fysisk helse (PCS) 53/51, samleskåren mental helse (MCS) 51/50 og for delmålene fysisk funksjon (PF) 97/94, fysisk rolle (RP) 88/81, kroppssmerte (BP) 91/85, generell helse (GH) 73/67, sosial funksjon (SF) 73/70, mental helse (MH) 80/77, emosjonell rolle (RE) 91/85 og vitalitet (VT) 58/55.

Tretthetsproblemer ble målt ut fra spørreskjemaet «Fatigue Severity score (FSS)». Også her var det forskjeller på gruppene [3,0 og 3,2], med best skår hos fritidsdykkerne, justert for alder.

Nåværende symptomer og plager, justert for alder

Fritidsdykkerne rapporterte signifikant sjeldnere lunge-symptomer (20,9 %) enn yrkesdykkerne (34,2 %), det samme gjaldt for hånd/arm-plager (28,8 % og 48,4 %), muskelplager (30,4 % og 51,8 %), øre-nese-hals-plager (32,5 % og 52,7 %), mentale symptomer (24,4 % og 45,1 %) og mage-plager (28,2 % og 40,2 %) etter at vi hadde foretatt en aldersjustering.

Konklusjon

Fritidsdykkerne var yngre, har færre dykk, men de hadde dykket like lenge som yrkesdykkerne.

De fleste fritidsdykkerne hadde S-sertifikat, flest hadde fritidsdykkkurs og færre var uten formell dykkeutdanning og færre hadde yrkesdykkerskole. Flere fritidsdykkere svarte at de jobbet utenfor dykkerbransjen og færre var uføretrygdet.

Færre fritidsdykkere rapporterte bevissthetstap, trykkfallsyke, «skremmende hendelse under dykking» og færre mente dykking hadde hatt negativ effekt på helsen. Livskvaliteten var i dag bedre hos fritidsdykkerne for alle SF 12 skalaene, og de hadde mindre symptomer og plager (lunge, hånd/arm, muskel, øre-nese-hals, mentale). Gjennomgående hadde fritidsdykkerne høyere allmennutdanning enn yrkesdykkerne.